

UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” DIN ARAD
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ „ILARION V. FELEA”

Parohie și mănăstire, cultură și istorie bisericească
Lucrarea Bisericii Ortodoxe Române de înveșnicire a omului

– TEZĂ DE ABILITARE –

Episcop-vicar conf. univ. dr. Emilian (Vlad) Nica

ARAD

2019

CUPRINS

- I. Istorie și slujire bisericească: Arhiepiscopia Iașilor, scaunul vlădicesc al Râmnicului și Eparhia Aradului**
 - 1. Arhiepiscopia Iașilor în prima jumătate a veacului al XX-lea: faptele milostivirii creștine**
 - 2. Scaunul vlădicesc al Râmnicului și ierarhii lui cărturari: tipărituri din vremea Sfântului Ierarh Calinic**
 - 3. Arhiepiscopia Aradului: contribuții la Marea Unire**

- II. Înfăptuirea misiunii bisericești în parohie și mănăstire**
 - 1. Parohia între misiune, pastorație și înveșnicire**
 - 2. Misiunea parohiei și provocările ei în societatea românească modernă**
 - 3. Mănăstirea și sfințirea omului, chipuri de monahi îmbunătățiți: Arhimandritul Ioan de la Hurezi**

- III. Cultură și spiritualitate românească**
 - 1. Ctitoriile brâncovenești**
 - 2. Literatura română bisericească**
 - 3. Spiritualitatea și cultura ortodoxă rurală din Arhiepiscopia Aradului în trecut și prezent**

- IV. Monahismul românesc sau despre înveșnicirea omului însetat de Dumnezeu**
 - 1. File din istoria monahismului românesc: Cruce și misiune în viața monahală (Decretul 410 din 1959)**
 - 2. Misiunea mănăstirii într-o societate românească în schimbare**
 - 3. Filantropie monahală: bolnițele eparhiei Râmnicului**

- V. Activitatea de cercetare științifică viitoare - *Ferestre spre viitor***

I. Istorie și slujire bisericească: Arhiepiscopia Iașilor, scaunul vlădicesc al Râmnicului și eparhia Aradului

1. Arhiepiscopia Iașilor în prima jumătate a veacului al XX-lea: faptele milostivirii creștine

Istoria Bisericii Ortodoxe Române a cunoscut și ea o dezvoltare în cele două milenii de la întemeierea Bisericii de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Atât în Dobrogea, cât și în Țara Românească, Moldova și Transilvania, Evanghelia propovăduită de Sfântul Apostol Andrei a rodit prin parohii și mănăstirii, sfinți și împlinitori ai vocii lui Dumnezeu.

Arhiepiscopia Iașilor în prima jumătate a secolului al XX-lea a fost păstorită de mitropoliții: Sfântul Iosif Naniescu, Partenie Clinceni, Pimen Georgescu, Nicodim Munteanu, Irineu Mihălcescu și Iustinian Marina. Teritoriul eparhiei cuprindea județele Iași, Neamț, Botoșani și apoi Suceava. Parohiile erau împărțite în opt, zece protopopiate, iar mănăstirile suportau încă consecințele Reformei împlinite în timpul lui Alexandru I. Cuza.

Pe lângă activitatea administrativă, pastoral-misionară, ierhii și clerul au implementat și învățătura Mântuitorului Iisus Hristos cu privire la milostenie și iubirea aproapelui aflat în suferință și lipsuri: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” (Ioan 13,35).

Filantropia sau iubirea de oameni este una din laturile și caracteristicile cele mai de seamă ale activității Bisericii Ortodoxe din Moldova în contextul desfășurării Primului Război Mondial, Al doilea Război Mondial și seceta din anii 1946-1947, epidemii și cutremure.

Cea mai mare și importantă instituție filantropică și medicală din Moldova a fost Spitalul „Sfântul Spiridon” construit în jurul bisericii cu același hram, care s-a extins prin filiale în toate regiunile moldave în funcție de nevoile vremii.

Cu posibilități materiale reduse, blândul Mitropolit Iosif Naniescu era recunoscut în vremea sa ca un mare binefăcător al săracilor, model urmat și de alți clerici.

Pe lângă alte societăți de binefacere Sfântul Ierarh Iosif Naniescu a înființat Societatea de binefacere cu numele „Sfânta Cruce” în anul 1901.

Societatea Clerului Român „Binefacerea” și-a continuat activitatea și în anii de pastorie a Mitropolitului Partenie.

Odată cu venirea la conducerea Mitropoliei Moldovei și Sucevei a Episcopului Dunării de Jos, Pimen Georgescu, activitățile social-filantropice ale eparhiei se diversifică, dezvoltându-se concomitent cu nevoile oamenilor.

După modelul Societății „Solidaritatea” înființată la Galați, Mitropolitul Pimen întemeiază și la Iași, în 28 februarie 1909 o asemenea Societate a Clerului cu numele „Mântuitorul Hristos”, apoi schimbându-se denumirea în „Ocrotirea”, care avea filiale în toate județele eparhiei.

Conflictele armate balcanice din anii 1912-1913, au determinat Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, prin Direcția Administrația Casei Bisericii să solicite sprijinul Bisericii, la cererea Reginei Maria, Președinta „Comitetului pentru ocrotirea copiilor ostașilor români”, pentru ca aceștia să fie adăpostiți și în mănăstirile din eparhia Moldovei. Mitropolitul Pimen sprijină această acțiune, recomandând ca la mănăstirea Văratec să fie găzduiți copii de parte feminină, iar la Agapia cei de parte masculină.

Izbucnirea Primului Război Mondial în care a fost implicată și țara noastră, a adus multe pierderi și suferință și în Mitropolia Moldovei. Jertfele umane din timpul războiului, lipsa de medicamente, de igienă, gerul și căldura excesivă precum și alți factori au provocat și amplificat apariția și răspândirea unor boli.

S-au organizat societăți pentru ajutorarea celor aflați în suferință, ca de exemplu: „Societatea pentru ocrotirea orfanilor de război”.

În timpul războiului, medicii au fost ajutați în activitățile lor și de preoți, călugări și călugărițe de la mănăstirile din Moldova, alinând și vindecând durerile celor bolnavi printr-o lucrare organizată de Societatea *Crucea Roșie* română.

La mănăstirile Bistrița (se afla și un Orfelinat de băieți), Văratec, Agapia, Neamț, Vorona, Agafton au fost organizate cu aprobarea Mitropolitului Pimen, Spitale pentru răniți și invalizi, personalul din mănăstiri lucrând alături de medici. Asemenea spitale au fost s-au înființat și la mănăstirile Cetățuia și Galata.

Societatea „Ocrotirea orfanilor din Război” din Regiunea Iași, luase ființă în anul 1917 în plin război, sub conducerea unui Comitet prezidat de doamna Olga Sturdza, președinte de onoare fiind Mitropolitul Pimen.

După intronizarea în slujirea de Mitropolit al Moldovei, Nicodim Munteanu a pus bazele în anul 1936 unei noi Societăți de binefacere numită „Caritatea

Creștină”, societate de ajutor mutual pentru înmormântări și ajutorarea familiilor membrilor decedați.

În timpul păstoririi Mitropolitului Irineu Mihălcescu la Iași (1939-1947) a avut loc cel de-al Doilea Război Mondial, care a produs multă suferință și lipsuri în țară.

Activitatea filantropică a Mitropoliei este dezvoltată într-un mod aparte în timpul și după cel de-al Doilea Război Mondial, când suferințele și lipsurile se înmulțiseră. Astfel la propunerea Episcopului vicar Justinian Vasluiianul, Mitropolitul Irineu întreprinde o serie de măsuri: înființarea de cantine pentru copiii săraci și orfani din școlile primare și secundare aflate la oraș și susținute de preoți prin contribuția credincioșilor.

Din cauza numărului mare de orfani de război (în Moldova 48.000 de orfani, dintre care 7.000 fără ambii părinți), Mitropolitul Irineu a insistat pentru înființarea unui orfelinat la Mănăstirea Pângărați cu personal monahal de la mănăstirile Agapia și Văratec specializat în domeniu.

În vederea eficientizării asistenței sociale au fost folosite două metode: **asistența închisă și asistența deschisă.**

Asistența închisă, însemna îngrijirea, educația și instrucția orfanilor în orfelinate, unde urmau un program organizat în funcție de vârsta și aptitudinile fiecăruia.

Asistența deschisă, reprezenta plasarea orfanilor la domiciliu rudelor, vecinilor și cunoscuților care se ocupau de creșterea lor.

2. Scaunul vlădicesc al Râmnicului și ierarhii lui cărturari: tipărituri din vremea Sfântului Ierarh Calinic

Spațiul vâlcean este recunoscut în istoria Bisericii noastre pentru ceea ce înseamnă tiparul, cartea de cult și teologică.

Începând cu tiparnița de la Mănăstirea Bistrița, unde se pare că ieromonahul Macarie a imprimat Liturghierul (1508) și alte lucrări, continuând cu tiparnița de la Mănăstirea Govora din prima jumătate a secolului al XVII-lea, opera lui Matei Basarab și cu tipografia înființată de Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul (Episcop al Râmnicului 1705-1708) la Centul eparhial, unde a tipărit 8 cărți, putem

vorbi de o tradiție cărturărească, continuată de Episcopii Damaschin, Climent, Grigorie Socoteanu, Partenie, Chesarie, Filaret și Nectarie.

Sfântul Ierarh Calinic a dorit să reînnoiască această bogată tradiție cărturărească la Râmnic.

Reînființarea tipografiei râmnicene de către Sfântul Calinic în anul 1860 nu a pus capăt circulației cărților bisericești provenite de la București sau Sibiu.

În tipografia care i-a purtat numele, „Calinic Râmnic” au fost tipărite mai multe lucrări: *Aghiasmatar* (1861), *Slujba Sfintei Învieri din Duminica Paștilorși peste toată Săptămâna cea luminată până la Duminica Tomei* (1861); *Manual de pravilă bisericească* (1861), *Datoriile Preoților* (1861), *Tipic Bisericesc* (1861, după ediția tipărită de Nifon Mitropolitul 1851), *Mineele pe 12 luni* (1862), *Carte folositoare de suflet* (1862, după ediția din 1852), *Liturghierul* (1862), *Pastorală* (1863), *Învățătură către preoți și diaconi* (1865), *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie* (1865), *Octoihul* (1865), *Psaltirea* (1866).

Chiar dacă sunt folosite de preoți și cântăreți, cărțile acestea sunt accesibile și credincioșilor, direct prin citire și indirect prin participarea la Sfintele Slujbe.

Prin tipărituri, ierarhii de la Râmnic au oferit tuturor, clerici sau mireni, în numele Domnului Hristos, șansa de a participa la Taina Bisericii și împărtășirea din cuvântul Evangheliei.

3. Arhiepiscopia Aradului: contribuții la Marea Unire

În cuprinsul Eparhiei Aradului cu parohiile și mănăstirile aferente, în comuniune cu alte parohii și eparhii din provinciile românești, s-a dezvoltat, cultivat și menținut activitatea bisericească, de propovăduire a adevărului de credință transmis de Sfinții Apostoli de la Domnul nostru Iisus Hristos.

Ierarhii, clerul și credincioșii din Eparhia Aradului au trecut prin multe etape istorice, suferințe și bucurii, ca de altfel întreaga Transilvanie și România, secole de asuprire și dezbinare din partea altor neamuri și credințe.

Ierarhii Episcopiei Aradului împreună cu clerul și credincioșii au luptat pentru menținerea românismului și credinței ortodoxe prin toate mijloacele: cult, cultură, educație și slujire socială.

Sfânta Liturghie și Sfintele Slujbe au fost săvârșite în limba română după anul 1829, când Eparhia Aradului este păstorită de un ierarh român (primul episcop

român al Aradului), episcopul Nestor Ioanovici din Făgăraș, un naționalist român care a trasat direcția bisericii și a societății românești din zonă pe drumul biruinței.

Păstorirea Sfântului Ierarh Andrei Șaguna în Transilvania (1864-1873) a însemnat reînființarea Mitropoliei ortodoxe române (1864), crearea Statutului Organic, înființarea de școli, publicarea de cărți și manuale, fapte care au avut repercusiuni pozitive și asupra Eparhiei Aradului, prin implicarea Episcopului Ioan Meșianu al Aradului (1875-1902). Acest ierarh a dezvoltat la Arad infrastructura administrativă, culturală și educațională prin înființarea *Tipografiei diecezane* (1879), cu scopul promovării culturii poporului român, a înființat sau a dinamizat continuarea apariției multor publicații religioase, culturale și educaționale: revista „Biserica și Școala” (1877), ziarele „Speranța” (1869) și „Lumina” (1872), Foaie bisericească, scolastică, literară și economică, organ eparhial oficial, în dorința cultivării clerului și poporului din punct de vedere cultural, economic și social pentru eliberarea națională activă; „Calendare diecezane” (1880) în care erau publicate articole cu caracter literar și istoric românesc.

La acestea se adaugă tradiția învățământului pedagogic și teologic românesc, *Preparandia* (1812) și *Institutul Teologic* (1822), înmulțirea școlilor confesionale, întemeierea *Școlii civile de fete* (1895), prin care s-a arătat și demonstrat latinitatea limbii române.

Pe fondul acestor activități s-a pliat și păstorirea Episcopului Ioan Ignatie Papp (1903 - 1925), iar în perioada în care a fost și Locțiitor de mitropolit al Ardealului (1918-1919), au avut loc o mulțime de evenimente ce au culminat cu realizarea Marii Uniri.

În acest context istoric, Biserica Ortodoxă nu a rămas indiferentă și a acționat prin mijloacele ei pentru susținerea dorințelor poporului român din Transilvania și Ungaria. Astfel au fost organizate Sinoade mitropolitane pentru dobândirea autonomiei bisericești, autodeterminare românească în Transilvania și unirea cu România, ținute la Arad.

Alături de alți luptători pentru unire s-a aflat și Vasile Goldiș care era secretar eparhial al Episcopiei Aradului, având o pregătire teologică, culturală și politică excepțională. El reprezintă Biserica Ortodoxă a Aradului alături de Episcopul Papp în toate demersurile pentru realizarea Marii Uniri.

Din partea Episcopiei Aradului la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1 Decembrie 1918), au participat ca delegați de drept Episcopul Aradului și 16 protopopi români.

În concluzie, subliniem importanța aportului adus de Episcopia Aradului, prin ierarhi, cler și popor la punerea în practică a unui program național providențial, favorizat de istorie și realizat de români plini de jertfă, demni de dragoste și însuflețiți de o viziune unitar națională.

II. Înfăptuirea misiunii bisericești în parohie și mănăstire

1. Parohia între misiune, pastorație și înveșnicire

Parohia, ca și lumea întreagă de altfel, este loc de mărturisire a Evangheliei de către clerici și credincioși, tot timpul și cu toată ființa, cu credință puternică și dragoste jertfelnică. Parohia reprezintă un spațiu geografic și spiritual unde preotul desfășoară activități liturgice și pastoral-misionare, care propun o trăire religioasă autentic creștină.

Preotul poate săvârși activități misionare în parohie prin: 1. Sfintele Slujbe; 2. Predică sau cuvinte de învățătură; 3. Activități culturale; 4. Activități filantropice. În aceste activități, preotul nu lucrează singur, ci ajutat de harul lui Dumnezeu și enoriașii parohiei și din alte locuri.

Parohia reprezintă locul unde ne naștem pentru eternitate, locul unde străbatem calea de acasă la Biserică, locul unde primim Sfintele Taine, locul unde așteptăm Învierea din morți, având ca semn al biruinței lumii Crucea Domnului Iisus Hristos.

2. Misiunea parohiei și provocările ei în societatea românească modernă

Parohia și mănăstirea, familia și școala au fost în comuniune și conlucrare pentru sfințirea vieții pământești și dobândirea celei cerești.

Clerul Bisericii s-a format din generație în generație pe lângă mănăstiri, episcopii și mitropolii, în școlile elementare ale timpului, având perseverență și vocație misionară, iar în secolele XIX-XXI, viitori slujitori s-au format în Semnariile Teologice și Facultățile de Teologie.

În condițiile provocate de război și alte evenimente sociale, ierarhii și preoții s-au mobilizat alături de credincioși să apere țara și patrimoniul spiritual-cultural.

Preoții militari ofereau pe front soldaților români asistență religioasă: rugăciuni, slujbe, sfințiri, Sfintele Taine, Sfânta Liturghie, prohodirea celor morți,

educație religioasă-morală și ridicarea moralului în condițiile apăsătoare provocate de război.

Preoții rămași în parohii aveau datoria să aibă grijă de familiile celor plecați pe front și înlocuiau învățătorii la programul școlar.

În timpul regimului comunist, supusă unor presiuni și agresivități permanente, Biserica Ortodoxă Română a fost forțată să-și limiteze activitățile desfășurate în mijlocul poporului.

Confiscarea proprietăților (1948), închiderea școlilor teologice (mai rămăseseră două Institute Teologice la București și Sibiu și cinci Seminarii teologice), persecutarea unor ierarhi, preoți și monahi (mulți au fost închiși și torturați), dărâmarea de biserici, închiderea de mănăstiri și alungarea personalului monahal, cenzura publicațiilor bisericești, sunt câteva dintre măsurile întreprinse de un regim ostil Bisericii și neamului românesc.

Atitudinea jertfelnică a clerului din timpul comunismului a făcut ca la sfârșitul anului 1989, situația Bisericii noastre să se prezinte astfel: 17 catedrale, 8232 biserici parohiale, 3588 biserici filiale și 256 biserici de cimitir, 273 paraclise, 20 de capele și 132 biserici mănăstirești.

În ultimii 30 de ani (1990-2019), societatea românească s-a transformat, Biserica a păstrat și dezvoltat activitățile liturgice, pastorale, cultural-educaționale și social-filantropice.

Biserica Ortodoxă Română s-a dezvoltat nu numai la nivel național, ci și internațional prin înființarea de parohii și eparhii acolo unde comunitățile românești ortodoxe s-au stabilit și înmulțit. Diaspora ortodoxă românească este organizată încă de la începutul secolului al XX-lea.

3. Mănăstirea și sfințirea omului, chipuri de monahi îmbunătățiți: Arhimandritul Ioan de la Hurezi

Monahismul ortodox românesc este bogat în monahi sfinți și fapte care împodobesc istoria monahismului creștin din Biserica Mântuitorului Iisus Hristos.

De la călugării sciți, Sfinții Cuvioși misionari Ioan Casian, Gherman și Dionisie Exiguul, la Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț, Cuvioșii Paisie și Cleopa de la Sihăstria, Cuvioșii Dionisie Ignat, Teofil Părăian, Arsenie Papacioc și mulții alții, calendarul istoric al monahismului nostru românesc este luminat de lucrarea harului lui Dumnezeu în viețile și faptele lor.

Sfinții cuvioși, mărturisitori, ierarhi și voievozi români împodobesc astăzi bisericile și calendarul, oferindu-ne modele de viață sfântă și de dragoste nebiruită.

Cinstirea martiriului Sfinților Brâncoveni dar și vizitarea ctitoriilor brâncovenești din Oltenia ne prilejuiesc momente de rugăciune, de aprofundare a vieții și jertfei lor pentru Hristos, Fiul lui Dumnezeu și pentru Biserică, și totodată aplecarea duhovnicească asupra viețuirii și lucrării unui părinte sfințit și *Sfânt*, Cuviosul Ioan, arhimandritul și Egumenul Mănăstirii Hurezi între anii 1692 - 1726.

Activitatea ctitoricească și cărturărească a Voievodului martir este strâns legată de lucrarea și viețuirea arhimandritului Ioan, Egumenul Mănăstirii Hurezi între anii 1692–1726.

Arhimandritul Ioan s-a îngrijit de viața mănăstirească a Hurezilor, de proprietățile chinoviei, de oamenii care se osteneau la ctitorirea de lăcașuri sfinte și de cei ce lucrau pe domeniile mănăstirii, a fost părintele duhovnicesc al familiei voievodale, a fost apărător al Ortodoxiei alături de ierarhi, clerici, monahi și credincioși într-o perioadă de mari încercări (ocupația austriacă din Oltenia, Uniația din Transilvania, martiriul Brâncovenilor), rămânând o lumină nestinsă în istoria Bisericii strămoșești.

Arhimandritul Ioan a păstorit această mănăstire vreme de treizeci și patru de ani, a organizat o obște monahală după tradiție bizantină, timp în care s-a ocupat și de ctitoriile pomenite mai sus.

III. Cultură și spiritualitate românească

1. Ctitoriile brâncovenești

În lumina celor 305 de ani de la martiriul Sfinților Brâncoveni (1714-2019), observăm cum Sfântul Constantin a înțeles că Biserica înseamnă manifestarea dragostei lui Dumnezeu în lume prin răstignirea și moartea Fiului Său, Cel Înviat a treia zi, și trimiterea Duhului Sfânt peste Apostoli.

Sfântul Martir Constantin Brâncoveanu a înălțat biserici, a creat locuri unde să ne întâlnim cu Dumnezeu, „anticamere” ale Împărăției cerurilor.

Arta brâncovenească a fost inspirată de moștenirea spiritual-culturală a Bizanțului și de arta Occidentală.

Sfântul Constantin Brâncoveanu a împodobit multe biserici cu pridvoare deschise (întâlnite și la alți ctitori și ctitorii), susținute pe câteva sau mai multe

coloane. Pridvorul bisericii mănăstirii Hurezi este susținut de doisprezece coloane care-i simbolizează pe cei 12 Apostoli; în felul acesta, se exprimă prin arhitectură că Biserica este întemeiată de Domnul Iisus Hristos pe credința și mărturia Sfinților Apostoli.

Cele cinci tipografii de la București, Snagov, Târgoviște, Râmnic, Buzău, au adus la lumină multe cărți necesare pentru cler și popor, o contribuție însemnată având în această lucrare Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, Episcopul Mitrofan, Mihail Iștvanovici ș.a.

Biblioteca de la Mănăstirea Hurezi arată preocuparea domnitorului român pentru tipărirea de cărți, dar și pentru achiziționarea lor din alte țări spre luminarea clerului, monahilor și credincioșilor.

Ctitoriile brâncovenești din Arhiepiscopia Râmnicului sunt o mărturie a fidelității familiei Brâncoveanu și a poporului român față de Biserica Domnului Iisus Hristos.

2. Literatura română bisericească

Inventarea tiparului la jumătatea secolului al XV-lea de către Johannes Gutenberg a dus la apariția acestuia și în țările române la începutul secolului al XVI-lea, când încep să fie tipărite primele cărți în limba slavonă la Târgoviște. Chiar dacă primii tipografi care au activat la noi: ieromonahul Macarie (Liturghierul-1508; Octoih-1510; Tetraevanghel-1512), Dimitrie Lubovici (Apostol-1547; Octoih-1557) și ieromonahul Lavrentie (Tetraevanghel-1582; Psaltirea) au tipărit cărți în limba slavonă, este apreciat faptul că ei au pus bazele activității tipografice în țara noastră și au dat românilor primele cărți de cult.

Multe personalități bisericești au contribuit de-a lungul veacurilor XVI-XVIII la promovarea literaturii bisericești românești și a unității de limbă prin propovăduirea și transmiterea cuvântului lui Dumnezeu și amintim pe: diaconul Coresi, Sfântul Ierarh Varlaam, Sfântul Ierarh Dosoftei, Nicolae Milescu Spătaru, Sfântul Mitropolit Simion Ștefan, frații Greceanu, Sfântul Ierarh Petru Movilă, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, episcopul Mitrofan al Buzăului și episcopul Damaschin al Râmnicului. Toate tipografiile de la Târgoviște, Biserica din Șcheii Brașovului, Mănăstirea Dealu, Snagov, București, Râmnic, Buzău și Iași erau bisericești.

Astfel, analizând perioada în care limba română a început să fie din ce în ce mai mult folosită, observăm că întreaga cultura veche românească era strâns legată de viața Bisericii noastre ortodoxe nu doar ca formă de exprimare, ci și ca fond.

3. Spiritualitatea și cultura ortodoxă rurală din Arhiepiscopia Aradului în trecut și prezent

Spiritualitatea ortodoxă din mediul rural din Eparhia Aradului s-a organizat și desfășurat în bisericile parohiale și în comunitățile de credincioși aferente acestora. Sfintele Taine și Ierurgiile au reprezentat și înseamnă pentru credincioșii de la sate, legătura harică cu Dumnezeu, sfințirea vieții și a familiei pe calea către Împărăția Cerurilor. Totodată, Slujbele bisericești, cele 7 Laude și Sfânta liturghie, constituie coloana vertebrală între biserica satului și Preasfânta Treime, ca manifestare a credinței celei adevărate într-un context interconfesional disputabil, cu multe interdicții și imixțiuni social-politice din partea conducătorilor vremelnici.

Perioada anilor 1706-1829 reprezintă pentru românii ortodocși arădeni o pastorație ierarhică sârbă, adeseori exclusivistă, cu ierarhi numiți (aleși) de Patriarhia de la Carloviț, sub tutela administrației imperiale de la Viena, care favorizau și urmăreau rezolvarea intereselor proprii, în contextul în care prozelitismul catolic și uniat era în plină ascensiune, iar românii ortodocși se vedeau prigonți, asupriți și marginalizați de așa-numiții „confrați” creștini.

Odată cu instalarea primului episcop român Nestor Ioanovici (1829-1830), originar din Făgăraș, ierarhii de neam român au efectuat vizite pastorale la parohiile românești, ocupându-se de disciplina clerului, mărturisirea credinței ortodoxe și a identității românești, de apărare a clerului și credincioșilor de asupra maghiară, de prozelitismul uniat și de imixțiunile bisericii sârbești.

Cât privește lucrarea de ctitorire a locașurilor de cult în mediul rural, menționăm faptul că acestea erau construite în majoritatea cazurilor cu ajutorul enoriașilor care doreau să fie pomeniți de către preoți, pentru iertarea păcatelor chiar și după plecarea din această lume.

Bilanțul din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, arată că în cele 12 protopopiate, pe parcursul acestui veac, fuseseră construite 115 biserici, 84 din lemn și 31 din piatră, ceea ce arată posibilitățile materiale ale comunităților.

Astăzi în Arhiepiscopia Aradului funcționează 237 de parohii, din care 207 sunt organizate în mediul rural. De-a lungul istoriei eparhiei au fost înființate și desființate parohii din cauza creșterii sau împutinării numărului credincioșilor, mai ales în secolele XVII-XVIII, când clericii erau întreținuți de către enoriași.

După anul 1990, în parohiile rurale ale eparhiei, preoții au organizat diverse activități spirituale, catehetice, cultural-artistice, asociații culturale sau social-filantropice, venind în sprijinul enoriașilor care s-au împutinat tot mai mult din cauza migrației la orașe și în străină

IV. Monahismul românesc sau despre înveșnicirea omului însetat de Dumnezeu

1. File din istoria monahismului românesc: Cruce și misiune în viața monahală (Decretul 410 din 1959)

Se împlinesc anul acesta (2019), 60 de ani de când regimul comunist din România a dat cea mai grea lovitură Bisericii Ortodoxe Române prin *Decretul 410 din 19 noiembrie 1959*, care prevedea ca în mănăstirile de monahi să rămână numai personalul ce împlinise sau depășise vârsta de 55 de ani, iar în mănăstirile de călugărițe, numai personalul care atinseseră vârsta de 50 de ani. În urma aplicării acestui decret au fost excluse din monahism câteva mii de monahi și monahii și au fost desființate mai multe mănăstiri și schituri.

Astfel, până la apariția decretului nr. 410/1959, statul comunist a luat și alte decizii în defavoarea mănăstirilor, decretul fiind culmea politicii dure îndreptate împotriva Bisericii și în special împotriva mănăstirilor.

Decretul a afectat viața monahală în mănăstiri, iar Mitropolia Moldovei și Sucevei, cea mai bogată și mai puternică în viața monahală, a avut cel mai mult de suferit. Unele eparhii au fost afectate puternic de prigoana comunismului, pentru că aveau multe mănăstiri, iar altele au rămas fără nici o mănăstire.

Trebuie să amintim faptul că după căderea regimului comunist din țara noastră, mulți monahi excluși din mănăstiri prin Decretul 410, au revenit pentru a-și continua viața monahală în pocăință și rugăciune.

Monahismul românesc din perioada comunistă cu încercările și jertfa lui, cu rugăciunea, dăruirea și viețuirea pilduitoare, a contribuit foarte mult la păstrarea

drepte credințe, la menținerea organizării Bisericii noastre și întărirea credinței în Dumnezeu a poporului român.

2. Misiunea mănăstirii într-o societate românească în schimbare

În ultimii aproape 1700 de ani, fiecare epocă istorică și-a pus problema existenței mănăstirilor și monahismului în societatea considerată „modernă”, interogându-se cu privire la justificarea sensului vieții monahale.

Alături de comunitățile parohiale, mănăstirile au desfășurat de-a lungul veacurilor o bogată activitate misionară în vederea propovăduirii Evangheliei Mântuitorului Iisus Hristos, dar și a apărării adevărului de credință.

După învățătura Evangheliei și tradiția monahală, cei care doresc să devină monahi trebuie să parcurgă trei etape: chemarea, renunțarea și urmarea.

Caracterele generale ale monahismului românesc sunt considerate: un sistem de echilibru între viața eremitică și cenobitică, o tradiție, un stil de viață adaptabil, mai mult decât o regulă rigidă, caracterizat printr-o alternanță între rugăciunea liturgică, muncă, asceză și contemplație. Principalele sale contribuții constau în: a). creativitate artistică, b). cultură și c). promovarea vieții naționale bisericești, culturale, sociale și pastorale, mănăstirile fiind centre de consolidare ale autorității statale.

Din prigoana comunismului, monahismul a ieșit mai întărit, după cum ne arată statisticile de începutul anului 1990, iar mărturia și rezistența monahilor îmbunătățiți duhovnicește au făcut din mănăstiri adevărate centre de pelerinaj spiritual.

Monahismul românesc are un rol misionar-pastoral foarte important, pentru că oamenii vin la mănăstiri cu credința și speranța că vor fi ajutați în evoluția lor spirituală și că vor afla tratamente pentru vindecarea sufletului și trupului de păcate și suferință, precum și sfaturi pentru întărirea vieții creștine.

La unele mănăstiri, precum Durău, Miclăușeni, Neamț, Văratice, la București, Alba Iulia, Techirghiol, Râmnicu Vâlcea, Galați, Giurgiu, Zalău, etc. au fost înființate Centre Cultural - Pastorale sau Sociale unde sunt primiți copiii, tineri și vârstnici pentru a beneficia de o asistență religioasă, pastorală și socială.

3. Filantropie monahală: bolnițele eparhiei Râmnicului

După o viață petrecută în ascultare, sărăcie și castitate, părinții și maicile mănăstirilor aveau dreptul la o bătrânețe îngrijită de mai tinerii novici ai monahismului.

Bolnița, într-o mănăstire era barca salvatoare, purtătoare de bătrâni de la Biserica la „Limanul ceresc” al Împărăției divine.

Mănăstirile din Țările Române, pe lângă rolul duhovnicesc-spiritual, cultural, gospodăresc, serveau și ca locuri pentru ocrotirea și îngrijirea monahilor bătrâni și a bolnavilor din teritoriul aflat în raza mănăstirii.

Din vechime sunt cunoscute și atestate prin documente bolnițele mănăstirilor Putna, Neamț, Argeș (1524), Bistrița (Vâlcea, 1520-1521), Cozia (1542-1544), Vodița, Tismana, Dragomirna (începutul secolului al XVII-lea), Sadova (1691-1694), Hurezi (1696-1699) ș.a., și rolul lor medical-filantropic.

Arhiepiscopia Râmnicului a contribuit de-a lungul veacurilor la o intensă și necesară activitate social-filantropică, atât la nivelul Centrului Eparhial cât și al mănăstirilor sale istorice și voievodale (Jgheaburi, Bistrița, Hurezi, Cozia, Dintr-un Lemn).

V. Activitatea de cercetare științifică viitoare - Ferestre spre viitor

Pornind de la direcțiile de cercetare abordate până în prezent în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române și Universale, în cultura teologică din spațiul românesc al secolelor XV-XX și în genealogia monahismului creștin*, intenționăm să ne dezvoltăm activitatea de cercetare viitoare, aprofundând următoarele patru mari tematici:

- 1. Monahismul din Banat**
- 2. Arhiepiscopia Aradului în contextul istoriei Bisericii Ortodoxe Române**
- 3. Istoricul Eparhiei Hușilor**
- 4. Diaspora românească: istoric, tendințe bisericești.**

1. Monahismul din Banat

Ne propunem să studiem în profunzime o serie de aspecte referitoare la viața monahală din eparhia Aradului și Mitropolia Bnatului, în contextul larg al istoriei practicii monahismului românesc. Având în vedere faptul că în Eparhia Aradului

se află cea mai veche mănăstire, atestată documentar din țara noastră, Mănăstirea Hodoș Bodrog (1177), vom extinde cercetările întreprinse până acum și la alte vetre monahale dispărute (ex. Mănăstirea Bizere) și cu activitate mai recentă (ex. Mănăstirile Gai, Ferede, Radna ș.a.). De asemenea, vom contribui la o mai bună cunoaștere a rolului monahismului din Banat, cu privirea la rezistența ortodocșilor români în fața calvinismului și a Uniației, dar și a monahismului românesc în contextul prezenței (autorităților bisericești) ortodocșilor sârbi în Banat și Transilvania.

2. Arhiepiscopia Aradului în contextul istoriei Bisericii Ortodoxe Române

În calitate de Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Aradului, intenționăm în egală măsură să ne extindem cercetările și în privința sublinierii rolului jucat de această Eparhie în cadrul istoriei bisericești din țara noastră, al particularităților sale. Având o istorie îndealungată și bogată, o arhivă ce conține documente pe o perioadă de sute de ani, Arhiepiscopia Aradului prin noi cercetări poate scoate la lumină contribuția înaintașilor la păstrarea ortodoxiei în context interconfesional și multietnic, afirmarea identității românești prin Biserică și Școală, contribuția Bisericii din Banat la făurirea Marii Uniri de la 1918, rezistența spirituală în timpul comunismului și dezvoltarea bisericească după anul 1990.

De la Est la Vest vom crea punți spirituale de legătură între Moldova și Banat, ancorate pe conlucrarea clerului și credincioșilor din Biserica Mântuitorului Iisus Hristos din trecut și până astăzi.

3. Istoricul Eparhiei Hușilor

La propunerea Preasfințitului Ignatie, Episcopul Hușilor, intenționăm să realizăm și o prezentare istorică a Eparhiei Hușilor, în care ne-am născut și format înainte de intrarea în viața monahală.

Episcopia Hușilor cu o vechime de peste 400 de ani (1598) și o bogată istorie bisericească a contribuit la dezvoltarea bisericească din Mitropolia Moldovei prin ierarhi luminați, școală teologică (Seminar Teologic în secolul al

XIX-lea), școală de cântăreți, parohii și mănăstiri. Centru Eparhial cu o catedrală ctitorită de Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, are un patrimoniu bisericesc ce trebuie evidențiat și făcut cunoscut tuturor.

De asemenea, vom continua și dezvolta colaborarea cu revistele „Teologia”, „Mitropolia Olteniei”, „Studii Teologice”, „Teologie și viață”, pentru a valorifica cercetările întreprinse, precum și cu celelalte reviste în care am publicat până acum.

5. Diaspora românească: istoric, tendințe bisericești.

Avem în vedere continuarea publicării de cărți despre consecințele Decretului 410/1959 asupra monahismului ortodox român, despre legăturile instituționale dintre Biserica Ortodoxă Română și Casa Regală, Biserica Ortodoxă Română în perioada interbelică, în timpul regimului comunist din țara noastră, dar și despre istoria Bisericii Ortodoxe Române de după anul 1989 până astăzi, în contextul internațional al organizării de eparhii și parohii în diaspora românească din întreaga lume. Ne vom ocupa mai cu seamă de studierea istoriei și evoluției în timp a comunităților parohiale românești din Italia, Spania, Anglia, Franța, dar și din alte țări ale Europei.

Crearea legăturii științifice cu Revista „Irenikon” din Belgia va fi dezvoltată cu publicarea de noi studii istorico-teologice care să intereseze deopotrivă cititorii români și străini. Totodată, avem în vedere publicarea unei lucrări de teologie istorică la Editura *Resurrection* a Colegiului teologic din Leeds, Marea Britanie.